HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

סבור מיניה הני מילי. דאין לאחר קנין כלום שאם כתב וזיכה לראשון וכתב וזיכה לאחר דראשון קנה לגמרי וכגון שמת שכיב מרע אבל לעצמו יכול לחזור בו אם יעמוד מחליו לא קנה ראשון שלא היה קנין אלא מחמת מיתה: **אמר להו רב חסדא אין לאחר אין לעצמו.** ולא דמיא לדרב יהודה אמר שמואל דאמר בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה דהתם כתב וקנו אבל הכא זיכה וכתב וקנו דכל כך ודאי לייפות את כחו: **ההוא דקנו מיניה.** כתב וזיכה וקנו מיניה ורצה לחזור בו כשעמד מחליו: **כדמקנו אינשי.** שכיב מרע הנותנין לאחר מיתה לדעת שיחזרו בהן אם יעמדו שכותבין או מקנין או כותבין ומקנין אבל אתה כתבת וזכית והקנית דהא ודאי שמואל מודי אין לעצמו אין לאחר. והשתא שמעינן מד' מילי דאמר שמואל בשמעתין דקיימא לן[ב] כוותיה בדיני מתנת שכיב מרע בדלא שייר שיש בה קנין בלא זיכה לו את השטר לא ידענא מאי אידון בה ולא קנה מקבל מתנה אפי' מת הנותן דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אבל אם ייפה את כחו בכתיבת השטר או בלוואה דכתב בה וקנינא מייניה מוסיף על מתנתא דא קני המקבל מתנה שבזה לא נאמר לא גמר להקנותו אלא בשטר כו' והוא שמת הנותן אבל אם עמד חוזר בידוע שלא היה קנין אלא מחמת מיתה ומדרב יהודה אמר שמואל דאוקימנא במייפה את כחו שמעינן ליה להא ושכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת כותבין ונותנין לאחר מיתה דאוקימנא בשמואל במייפה את כחו אבל בלא ייפוי לא קנה דאין שטר לאחר מיתה ואם כתב וזיכה השטר למסרו לזה לראיה וכתב וזיכה לזה השני קנה והדר ביה מראשון והוא שמת ואם עמד חוזר דכל מתנת שכיב מרע בכל הנכסים בלא ייפוי כח בשטר אם עמד חוזר הלכך שני גמי קנה דהדר ביה מקנא אבל אם כתב וזיכה והקנה קאמר שמואל דקנה קנא לגמרי אין לעצמו אין לאחר ואם עמד חוזר: **הכי א מתנה.** מתנת שכיב מרע במקנת שכתוב בה קנין וקונה לדברי הכל אין עמד אין לא עמד: **דהוה לפוב בחיי ובמותי.** מתנה זו אני מקנה לך בחיים ובמות. וליכא לאוקמה במתנת בריא דהיכי ליטא רב הרי היא כמתנת שכיב מרע למיקני לאחר מיתה והלא אין שטר לאחר מיתה: **רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע.** למיקני לאחר מיתה ואם עמד חוזר וכ"ש אם מתנת שכיב מרע בכל שהוא בלא שיור דלא קני אלא עד לאחר מיתה: **פימנא לחייס.** כלומר במות דוקא הוא ומחייס לאו דוקא אלא לסימן טוב לפי שהזכיר מיתתו שלא רצה לפתוח פיו לשטן כלומר המקום יצילני מחולי זה ולא אמות: **הרי היא כמתנת בריא.** כאילו לא כתב בה במות ואפי' אם עמד אינו חוזר ואפי' במתנה בלא שיור דהכא לא ליטא שמואל לא ידענא מאי אידון בה דיימא אין שטר לאחר מיתה דהא כתב בה מחייס: **מחייס קנה.** דמשמע דוקא מעתה התחיל לקנות: **דהא אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב.** גבי בחייס ובמות וה"ה היכא דכתב מחייס: **קא משמע לן.** דלא שאני לרב בין בחייס למחייס סימנא לחייס: **הוא דאתא לקמיה דר"נ.** דהוה כתוב בשטר דידיה בחייס ובמות: **לשום טמיא.** מקום: **אחריה דשמואל.** ואע"ג דהלכתא כרב לגו (ו) אורחא למידן כרב באתריה דשמואל זל עביד ליה התם כרב: **כשמעתיה.** דהוה כתיב ביה מחייס וקנה בעל השטר והשאה הפסידה: **וקטרדא ליה.** לומר לא יפה דנתני: **א"ל לספריה זיל כתוב לה.** שהדין עמה וכתוב בסוף השטר משנה השניה בב"מ בהשוכר את האומנין (דף עה:) שוכר עליהן או מטען וסימן היה בתוך השטר שלדחות האשה ולהטעותה נתכוין להיפטר ממחלקותה והיא הבינה בדברים וקללתו: **ליטבע אריבה.** תיטבע ספינתו (ז): **אטעויי קמטעיה לי.** בתמיה: **אמשינהו למניה.** שראוש במים להתקיים קללתה בכך: **לא איפטר מעונשה.** דאל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך [מגילה טו.]. ומהא שמעינן דבין בחייס בין מחייס סימנא לחייס: **מתני' לא כתוב בה שכיב מרע.** כדקליר ורמי בערסיה וגם לשון מתנת בריא לא נכתב בה כל מהלך על רגלוהי בשוקא שזהו לשון מתנת בריא כדאמרינן בגמרא [קנד.]. ובמתנה בלא שיור מיירי דאמרן ביה [לעיל קמו:] דאינה מתנה שאם עמד חוזר: **הוא אומר שכיב מרע הייתי.** וחוזרני בי: **בריא הייתי.** ולא תחזור: **לריך.** הנותן להבין ראיה ששכיב מרע היה באותה שעה וכל זמן שלא יביא ראיה זכה המקבל מתנה דברי ר' מאיר. ובגמרא [קנד.] מפרש ראיה במאי וטעמא מאי: **וחכמים אומרים בו'.** בתרי גווני מיפרשי טעמייהו דרבנן בגמרא [שם]: **המוליא מחבירו עליו הראיה.** דהיינו מקבל מתנה ונותן הוי מוחזק בנכסים: **גמ' מגו מרעיה איפטר בו'.** כך היו רגילין לכתוב מתנת שכיב מרע הנכתבות לאחר מיתתן להודיע שהנכסים הללו נתונין לזה המקבל בלוואת שכיב מרע ומתוך אותו חולי נפטר ולא חזר בו:

אמר

סבור מיניה הני מילי לאחר אבל לעצמו לא אמר להו רב חסדא כי אתא רב הונא מכופרי פירשה [א]בין לעצמו בין לאחרים ההוא דקנו מיניה אתא לקמיה דרב הונא אמר מאי איעבד לך דלא אקנית כדמקנו אינשי ההיא מתנתא דהוה כתוב בה בחיים ובמות רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא רב אמר הרי היא כמתנת שכיב מרע מדכתיב בה במות אחר מיתה קאמר ליה והאי דכתיב בחיים סימן בעלמא דחיי ושמואל אמר הרי היא כמתנת בריא מדכתיב בה בחיים מחיים קאמר והאי דכתב ובמות כמאן דאמר מעתה ועד עולם אמרי נהרדעי [ב]הלכתא כוותיה דרב אמר רבא ואי כתיב בה מחיים קנה אמר אמימר [ג]לית הלכתא כוותיה דרבא אמר ליה רב אשי לאמימר פשיטא דהא אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב מהו דתימא מחיים מודי רב קא משמע לן ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן לנהרדעא שדריה לקמיה דר' ירמיה בר אבא לשום טמיא אמר הכא אתרא דשמואל היכי נעביד כוותיה דרב ההיא דאתאי לקמיה דרבא עבד לה רבא כשמעתיה הוה קא טרדא ליה אמר ליה לרב פפא בריה דרב חנן ספריה זיל כתוב לה וכתוב בה [ד] שוכר עליהן או מטען אמרה ליטבע ארביה אטעויי קא מטעית לי אמשינהו למניה דרבא במיא ואפי' הכי לא איפרק מטיבעא: **מתני'** לא כתב בה שכיב מרע הוא אומר שכיב מרע הייתי והן אומרים בריא היית צריך להביא ראיה ששכיב מרע היה דברי ר"מ וחכ"א [ה]המוציא מחברו עליו הראיה: **גמ'** ההוא מתנתא דהוה כתב בה כד הוה קציר ורמי בערסיה ולא כתב בה ומגו מרעיה איפטר לבית עולמיה ועוד דמה שפירש דסיפא דמתני' לא מיירי כעין רישא אין נראה כלל דא"כ (ג) דקתני רישא שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה אפי' לא שייר נמי כיון דע"י קנין ובסיפא דקתני לא שייר אין מתנתו מתנה אפילו שייר נמי כיון דליכא קנין על כן נראה יותר כדפרישית וגם מה שפירש ג) ר"ת דמשנתנו מיירי אליבא דרב בלא קנין משמע שרוצה לומר דמתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין היינו אפילו בקנין לחוד וגם פירש דבהא קיימא לן כרב כיון דשמואל אמר לא ידענא מה אידון בה אע"ג דבעלמא קיימא לן כשמואל בדיני וקשה אמאי דפסיק לעיל דמתנת שכיב מרע במקנת בעיא קנין ומשני מתניתין כדקנו מיניה א"כ מאי איריא שייר אפי' לא שייר נמי דאין נראה כלל איחלוק רב על פסק הלכה שפסקנו לעיל מתנה דשכיב מרע במקנת בעיא קנין ועוד דאמרי' בגיטין פ' התקבל (דף סו.) מכלל דרב הונא סבר מתנת שכיב מרע לא בעיא קנין והא קיימא לן דבעיא קנין ומאי קושיא אי פליג רב הונא על פסק הלכה [ד]דהא בשבת פ' מפנין (ד' קכח.) פריך על רב הונא מרב רביה דקאמר התם והא רב הונא תלמידיה דרב הוה ורב אית ליה מוקמה ועוד דאמרי בי רב הכא ואמרי בי רב היינו רב הונא כמו שמפרש ר"ת בסוף פ"ק דסנהדרין (דף יז: ושם ד"ה אלא) וגם רש"י סובר כן דהיינו רב הונא היכא דלא מוכח שהוא רב המנונא:

לא כתב בה שכיב מרע בו'. וה"ה נמי דלא כתב בה לשון בריא כדמהלך על רגלוהי בשוקא אלא משום דקתני צריך להביא ראיה שהוא שכיב מרע נקט האי לישנא:

ולא כתב ביה מגו מרעיה איפטר לבית עולמיה. והיורשים היו טוענין שעמד ואף על פי שלא היו טוענין שחזר בו דודאי כיון שעמד משמתא ודאי חזר בו אע"פ שלא אמר בפירוש [א] והכי משמע בגיטין פרק מי שאחזו (דף עב: ושם) דאמר רב הונא התם גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו חוזר ופריך ליה מדתנן הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה והלך ועמד בשוק וחלה ומת אם מחמת החולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט ואם אמרת אם עמד חוזר הרי זה עמד ומאי קושיא דנהי דעמד והלא לא חזר בו אלא ש"מ דאפי' לא פירש שחזר בו יש לנו לומר שחזר בו ועוד קאמר התם (דף עג.) א"ר אלעזר שכיב מרע שנתתק מחולי אל חולי מתנתו מתנה ודוקא ניתק אבל עמד אין מתנתו מתנה אע"פ שלא חזר בו: השתא

עין משפט נר מצוה

קיח א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הלכה טז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכ סעיף יג:

קיט ב ג מיי' שם פ"ח הלכה יט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנא סעיף ח:

קב ד מיי' שם פ"ט הל' כב סמג עשין פב טור וש"ע ח"מ סי' רנא ס"ב:

רבינו גרשום (המשך)

בחיים ובמות מודי רב דקנה קמ"ל דלא: ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן. דהוה כתיב מתנתא בחיים ובמות: הכא אתרא דשמואל היא. ולא בעינא לאתיר דבריו דגברא רבא הוא: לשום טמיא. מקום דליעבד ליה התם כדרב. דלא קנה [אלא] לאחר מיתה דהאי דקאמר מחיים סימן לחיים הוא: עבד ליה כשמעתיה. דאי כתוב בה בחיים קנה: הוה קא טרדא ליה. דקאמרה לי' והא הלכתא כרב דלא קנה והיתה רוצה שיכתוב לה פסק דין שלא קנה: ויל כתוב לה. בקלף אחד: שוכר עליהן או מטען. כלומר כתוב לה דברים בעלמא הואיל דמיטרדא לי כדי שתהא סבורה דזכותה אתה כותב לה כדי שתדחה מעלינו משום דהוה עסוק בההיא משנה בבבא מציעא משום הכי נקט האי לישנא דמטען משום דמטעה לה בדברים בעלמא. והרגישה שמטעה אותה וקללתו שתטבע ספינתו וממונו: אמשינהו. שדא מלבושיו במיא כדי שתתקיים בם קללתה ולא הועיל: [מתני'] לא כתב בה. באותה מתנה: שכיב מרע היה שנתנה לה. הוא אמר שכיב מרע הייתי. כשנתתי לך וברשותי לחזור: והוא. המקבל אמר בריא היית ומתנת בריא נתתה ואי אתה רשאי לחזור: צריך להביא ראיה לנותן. ששכיב מרע היה דברי ר' מאיר. יאין מתנתו מתנה. וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה ועל המקבל להביא ראיה שבתורת בריא יהבא ניהליה: כדקציר ורמי בערסיה. יהב פלוני שכיב מרע לפלוני והיו היתומים אומרים לאחר כך עמד מחליו וחזר בו והמקבל אומר מאותו חולי נפטר. ושלי היא דבמתנת שכיב מרע נתנה:

מסורת הש"ס

ו) ע"מ עה:, ז) [נכורות מט:], ח) וגי' רש"ל ר"ח ע"ש,

גליון הש"ם

בתוס' סוף ד"ה שלחו כו' דהא בשבת פ' מפנין פרכינן. וכן בגיטא דף מ' ע"ל ב"ק דף קנו ע"ל סנהדרין דף ו ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אתריה וכו' לאו אורחא ארעא למידן: (ב) ד"ה לעבד וכו' ספינתו בנהר הס"ד: (ג) תוס' ד"ה (בדף הקודם) שלחו וכו' ל"ל ד"ה קשה מדקתני ריש"ל שייר קרקע כל"ל וסד"ל עם ד"ה כתב וד"ה מתנת:

מוסף תוספות

א. [ד]אגן סהדי דאינו רוצה שתחול מתנתו לכשיעמוד. מוס' הרא"ש גיטין עב:

רבינו גרשום

הני מילי. דאין לאחר קנין כלום היכא דיהיב לאחר שהקנה לראשון: אבל לעצמו. דבעי מיהדר ביה לא דודאי מצי למיהדר ביה: פירשה בין לעצמו בין לאחר. אין לאחר קנין כלום: ההוא. בברא שכיב מרע דיהב מתנה לחד וקנו מיניה ולאחר קנין בעי למיהדר ביה: דלא אקנית כדקני אינשי. דלא איבעי לך לאקנויי בקנין והשתא אין לאחר קנין כלום אפי' לעצמו כדאמ' לעיל: האי מתנה דהוה כתוב בה בחיי ובמותא מקנינא ליה האי מתנתא כלומר בין יחיה בין ימות לאחר מיתה הוא דקני אבל אי עמד חוזר והאי דכתב בה בחיים כדאמר לחיים שלא רצה להזכיר את עצמו מיתה שלא יפתח אדם פה לשטן ולא משום דליקני ליה מחיים. מחיים הוא דקאמר ליה דתיהול למיקני והאי דכתוב ביה כו': הלכתא כותי' דרב. דהאי דקאמר מחיים סימן לחיים: אמר רבא אי כתב בה מחיים ו) סימן לחיים. אי כתב בה בחיים ובמות קנה. (והכי) דהכי משמ' מחיים מתחיל להגמר למיקנה אבל אי כתוב בה מחיים ודאי סימן לחיים קאמר. פשיטא דהא אמרי נהרדעי הלכתא כותיה דרב דממילא איכא למישמע מינה דלית הלכתא כותי' דרבא. מהו דתימא

ו) מלשון רבינו כאן משמע שהיה גורס בדברי רבא להיפך ולפי כתיב בה בחיים ובמות ופלוגתא דרב ושמואל הוא אם כתוב בה מחיים והדבר צ"ע.